

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Nyttårsdag / Jesu navnedag – 1. januar 2023

Preiketekst: Luk 2,21

Lesetekst I: 4 Mos 6,22-27

Lesetekst II: Fil 2,5-11

Navnet Jesus

Det virker naturligt, at vi her kort efter festen for Jesu fødsel, skal beskæftige os med Jesu omskærelse og navngivning. Den officielle navngivning foregik på Jesu tid i forbindelse med omskærelsen, sådan som netop Lukas bevidner det (Luk 1,59 og 2,21). Parallelt har vi i kristne kulturer gerne forbundet barnedåben med navngivning. Reglerne (i Danmark) siger, at navngivning skal ske inden for et halvt år og *kan* ske i forbindelse med dåben. Dåben kan komme efter navngivning, men ikke før, for det barn, der døbes, skal naturligvis have et navn, til hvem dåbens gave kan tilsiges.

Børn på Jesu tid blev gerne opkaldt efter slægtninge, sådan som det også har været skik og brug hos os, ligesom man også valgte navn efter diverse populære skikkelser i samtid eller fortid. Jøderne lagde dog større vægt på navnets betydning og de kvaliteter eller egenskaber, det henviser til, end vi gør. Ligesom ord har en skabende kraft i jødisk tankegang, blev navngivning tilkendt en vis kraft. Både i Det Nye og Gamle Testamente er der rige eksempler på, hvordan navn og identitet tænkes sammen og hvordan personer gives et nyt navn i forbindelse med et nyt kald.

I Jesu og Johannes Døbers tilfælde er navngivningen taget ud af hænderne på forældrene. For med disse to børns underfulde fødsler – af hver sin kategori – er noget helt særligt sat i gang. Deres navne bevidner deres frelseshistoriske identitet og opgave.

Omskærelsen

Omskærelsen var et kendt ritual i mange oldtidskulturer og havde formentlig oprindeligt noget med konsekration af den mandlige frugtbarhed at gøre. Ritualet blev f.eks. udført som et overgangsritual enten ved overgangen fra dreng til mand eller ved indgåelse af ægteskab. Det sidste perspektiv er måske bevaret i det arabiske ord for omskærelse, *chitan*, hvilket er af samme rod som det hebraiske *chatuna*, ”vielse” (jf. også 2 Mos 4,24-26).

Dette samtidige ”kropssprog” tager Gud i anvendelse som pagtstegn mellem sig selv og Abram, der ved samme lejlighed fik et nyt navn: Abraham, ”Fader til en mængde folkeslag” (1 Mos 17). Tegnet skal fremover udføres på drengbørn 8 dage efter fødslen, og er dermed af asekuel karakter, men har stadig med frugtbarhed at gøre: ”Jeg gør dig uhyre frugtbar; jeg gør dig til folkeslag og konger skal nedstamme fra dig” (1 Mos 17,6). Omskærelsen som pagtstegn blev fornyet ved Sinaj-pagten.

På Jesu tid er der tegn på, at nogle rabbinerne så omskærelsens blodsudgydelse som et afgørende element af ritualet (bShab 135-137b), som det, der renser og konsekrerer (jf. Hebr 9,22). *Senere* rabbiniske traditioner kunne i omskærelsen se en henvisning til den Store For-

soningsdags stedfortrædende blodsudgydelse (Pirke Rabbi Eliezer 29). Omskærelsen på ottendedagen kunne på lignende vis tolkes ud fra den minimumsalder, der angives for et dyreoffer i 3 Mos 22,27 (Midrash Vayikra Rabbah 27).

Jesu omskærelse

Betydningen af, at *Jesus* blev omskåret, bliver ikke udpenslet i Det Nye Testamente. Det gør det heller ikke hos Lukas, som er den eneste, der overhovedet nævner Jesu omskærelse. At Jesus som en jødisk dreng blev omskåret, er i princippet selvindlysende. Det forhold, at Lukas inkluderer begivenheden i sit evangelium, skyldes formentlig ikke kun, at han skriver for et hedningekristent publikum, hvor det kan være relevant at understrege Jesu jødiskhed. Jeg tænker, at det har noget at gøre med, at Lukas har gjort så meget ud af de særlige omstændigheder omkring *Johannes Døbers* navngivning ved omskærelsen, at det ville virke unaturligt, hvis Jesu omskærelse og navngivning ikke også nævnes.

Samtidig er Lukas optaget af, at vi forstår, at Jesus blev født ind i det jødiske folk under Sinaj-pagtens vilkår præcis som ethvert andet jødisk drengebarn – og at alt i øvrigt ”blev udført i overensstemmelse med Herrens lov” (Luk 2,39 – se også 2,22.24). Jesus er ét med det jødiske folk. Han er ”den Højstes Guds søn” undfanget ved Helligånden (Luk 1,32.35), men han er også Abrahams afkom (Luk 1,55.73) – helt og fuldt menneske født under loven. Her giver epistellæsningen fra Fil 2,5-11 god mening, men det kunne også være relevant at inddrage Gal 4,4-7 eller Hebr 2,16-18:

Gal 4,4-7: Men da tidens fylde kom, sendte Gud sin søn, født af en kvinde, født under loven, for at han skulle løskøbe dem, der var under loven, for at vi skulle få barnekår. Og fordi I er børn, har Gud sendt sin søns ånd i vore hjerter, og den råber: Abba, fader! Så er du da ikke længere træl, men barn. Og er du barn, har Gud også gjort dig til arving.

Hebr 2,16-18: Det er jo dog ikke engle, han tager sig af, men det er Abrahams efterkommere, han tager sig af. Derfor måtte han i ét og alt blive som sine brødre for over for Gud at blive en barmhjertig og trofast ypperstepræst, der kunne sone folkets synder. For som den, der selv er blevet fristet og har lidt, kan han hjælpe dem, der fristes.

Navnet ”Jesus”

Vi har arvet udtalen af Jesu navn (via latin) fra den græske gengivelse af hans navn: Ἰησοῦς (*Iēsoûs*): ”Jesús”. Jesús er en græsk tilpasning af det hebraiske navn *Jeshu'a* (יֵשׁוּעַ). *Jeshua*, udtalt med tryk på u, er på sin side en kortform af *Jehoshu'a* (יְהוֹשֻׁעַ), det navn, der i vores bibel er gengivet med en *anden* kortform, nemlig *Josva*, som vi har arvet via latin. (Det skulle ikke være mere forvirrende, end at f.eks. både Jan, Jens, Johan og Hans samt f.eks. John, Juan og Ivan er kortformer af Johannes, der på sin side gengiver det hebraiske *Jochanan*, ”Gud er nådig”).

På latin (og dansk/norsk) kan man således umiddelbart skelne mellem f.eks. *Josva* (bin Nun) og *Jesus* (af Nazaret), men i Septuaginta gengives navnet *Jehoshua* konsekvent med kortformen *Jesus*. Sådan kaldes *Josva* naturligt nok også *Jesus* i det Nye Testamente (ApG 7,45 og Hebr 4,8 på græsk). Det afslører, at den hebraiske kortform *Jeshua* i udpræget grad har været brugt *i stedet for Jehoshua* i efter-eksilsk tid, hvilket også bevidnes af Neh 8,17 i den hebraiske bibel, hvor *Josva* netop kaldes *Jeshu'a bin Nun*.

Betydningen af Jesu navn

Navnet *Jehoshua* har to elementer: Guds navn (i kortform) og en form af verbet *jasha'* (יָשַׁע): ”Jahve frelser/er frelse”. Det er i princippet det samme navn som *Elisa* (*Elisha'*, אֵלִישָׁע), ”Min Gud frelser”, og *Hosea* (*Hoshe'a*, הוֹשֵׁעַ) ”frelse”. *Josva bin Nun* hed oprindeligt netop *Hosea*, men fik et nyt navn af Moses ved sin kaldelse: ”*Jahve frelser*” (4 Mos 13,16).

På Jesu tid var *Jesus/Jeshua* et udbredt navn (i modsætning til f.eks. Abraham, Moses, David, der synes forbeholdt de bibelske skikkelser). En statistik siger, at Jesus var det sjette mest udbredte navn, overgået af bl.a. Simon, Josef og Johannes. Både Jesus og Johannes får med andre ord navne, der ikke i sig selv er enestående. Det forhold, at de begge navngives ved en engels mellemkomst, leder dog opmærksomheden hen på navnenes betydning.

Det er her oplagt at overveje, om der kunne ligge en Josva-typologi til grund for Jesu navngivning, sådan som tidlige kristne traditioner udlagde det (Barnabasbrevet, Justin Martyr o.a.) med vægt på, at Josva/Jesus allerede i den gamle pagt overgik Moses: Det var ikke Moses, men Jesus (bin Nun), der førte folket ind i det forjættede land, hvilket foregriber, at det i den nye pagt netop er Jesus (Kristus) og ikke Moses, der fører os frelst ind i Guds rige. Det var Jesus (bin Nun), der omskar folket anden gang (Jos 5), og sådan har Jesus (Kristus) også tilvejebragt en ny omskærelse ved dåben. Jesus førte dengang israelitterne over Jordan-floden og ind i det forjættede land og sådan fører Jesus os nu gennem dåbens vand til frelse. Det Nye Testamente fører ikke eksplicit denne typologi igennem, selvom man måske kan finde ansatser i Judas 5 (på græsk) og Hebr 4,8.

Vi skal lede andetsteds efter den bærende pointe i navnet Jesus. Lukas forklarer ganske vist ikke, hvorfor Marias barn skulle kaldes Jesus. Det gør Matthæus: ”for han skal frelse sit folk fra deres synder” (Matt 1,21). Matthæus synes at forudsætte, at læseren allerede ved, at ”Jesus” betyder ”Herren frelser”, så han ikke behøver at forklare det ordspil, der er mellem ”Jesus” og ”skal frelse” på hebraisk (*Jeshu'a/יֵשׁוּעַ* og *joshi'a/יְשׁוּעָה*), men som ikke er synlig på græsk. Hos Matthæus gives navnet Jesus samtidig indhold fra Esajas' profeti om, at jomfruen skal føde en søn og kalde ham Immanuel, ”Gud med os”. Jesu ”navn” – hans identitet – er ”Gud med os”, og det er han, som den, der legemliggør navnet ”Jesus”: Herren, der gør det, netop kun Gud kan, frelse sit folk fra deres synder, jf. Sal 79,9; Ez 37,23; Mark 2,1-12.

Jesu navn får på den måde en dybde og betydning, der løfter *hans* navn op over alle andre navne. Fordi han fornedrede sig og blev lydig til at bære vores død og dom på et kors og frelse os derved (Fil 2,5-11). I og ved *hans* navn er der frelse (ApG 2,38; 3,16; 4,8-12; 10,48; Rom 10,13; 1 Kor 6,11; 1 Joh 3,23). I og ved *hans* navn er den levende Gud åbenbaret. Den Gud, som jøderne kaldte for haShem, ”Navnet”, for at undgå at udtale hans navn (Jahve), har nu i og med Jesus, fået et navn, der frit kan udtales, tilbedes og påkaldes til frelse. Den, der ærer Sønnen, ærer Faderen (Joh 5,23).

Kristus-omskærelsen til hans navn

Ved den kristne dåb, den nye pagts Kristus-omskærelse, døbes vi til fællesskab med Jesus. Korset tegnes for ansigt og bryst til et vidnesbyrd om, at vi skal tilhøre ham. Vi døbes i Jesu navn. Hans navn sættes på os. Vi bliver en del af det folk, han har frelst fra sine synder. Mit navn, uanset om jeg nu fik det ved dåben eller før dåben, sættes ind under hans. Sådan sættes hans navn også på mig ved ordets forkyndelse, ved nadverens gave og ved Herrens velsignelse (4 Mos 6,22-27). Og han siger: ”Frygt ikke, jeg har løskøbt dig. Jeg kalder dig ved navn. Du er min” (Es 43,1b).

Jan Holm Mortensen

Sogneprest ved Kristkirken i Kolding, tidl. misjonsprest i Israel

JHM@KM.DK